

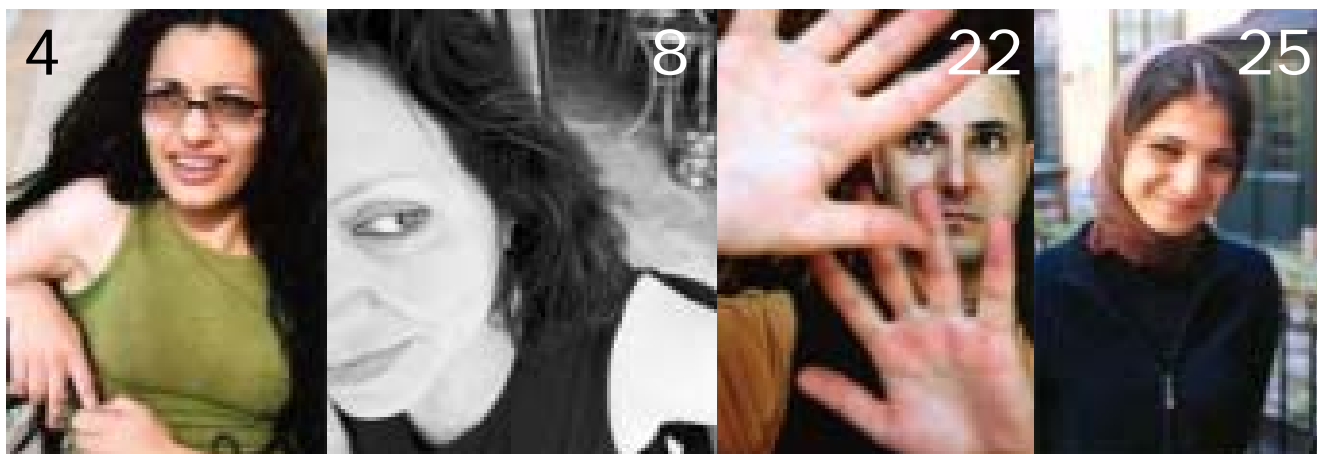
palestina

PA

Nummer 3 2003

**Palestinsk kultur
teater – film – arkitektur
– musik – dans – poesi**

Innehåll

Doreen Munayyer, skådespelare

Så länge 24-åriga Doreen kan minnas har hon spelat teater. Text och foto: Mia Gröndahl. 4

Alia Arasoughly, filmare

– Nu efteråt förstår jag inte hur vi vågade, säger Alia. Text och foto: Mia Gröndahl. 8

Bröllopet i Artas

Bröllopet är den största palestinska festen. Text och foto: Mia Gröndahl. 11

Suad Amiry, palestinsk arkitekt

Den palestinska kulturella identiteten har kämpat mot fördrivelse och ockupation i 35 år. Text och foto: Anne Sörman. 16

Said Murad, kompositör

– Allt jag känner och tror på finns i min musik. Text och foto: Mia Gröndahl. 18

Christiane Nasser, författare

– Vi trodde alla, säger hon, att freden stod för dörren. Text och foto: Anne Sörman. 20

Omar Barghouti, koreograf

– Jag tror det är viktigt att vi palestinier breddar bilden av oss själva. Text och foto: Mia Gröndahl. 22

Hala al Shuruf, ung poet från Ramallah

– Min dröm är att bli läst av många. Text och foto: Anne Sörman. 25

ges ut av
Palestinagrupperna i Sverige (PGS).
Tidskriften kommer ut med
fyra nummer per år.
ISSN 1100-4746

© 2003 Palestinagrupperna i Sverige
Tryckt hos Tryckverksta'n, Örebro

Ansvarig utgivare Lisa Norman. **Redaktör och layout** Håkan Brunnström.
Text och bild i detta nummer Mia Gröndahl, Anne Sörman.

Omslagsbild Mia Gröndahl. Skådespelarna Doreen Munayyer och Raeda Adoun
repererar en scen.

Adress Palestina Nu, Palestinagrupperna i Sverige, Tegelviksgatan 40,
116 41 Stockholm, 08 - 641 72 88 **E-post** info@palestinagrupperna.a.se

Hemsida www.palestinagrupperna.a.se

Prenumeration Löpande 4 nummer per år: 90 kr. Institutioner 130 kr.
Postgiro 55 57 21-0, adress se ovan.

Presslagt 030908.

Detta nummer utges med stöd av Forum Syd – beställs mot portokostnad.

Mahmoud Darwish

En dikt av Mahmoud Darwish hämtad ur samlingen
Sarir al-ghariba ("Främlingens bädd", 1999).

Översättning från arabiska: Tetz Rooke.

Vem är jag utan exil?

En främling vid flodbanken, likt floden... Bunden
till ditt namn av vattnet. Ingenting för mig tillbaka från mitt fjärran till min palm: inte freden och inte kriget. Ingen
ting för mig in i evangelierna. Ingen
ting... Ingenting glimmar från stranden vid ebb
eller flod mellan Tigris och Nilen. Ingen
ting landsätter mig från faraos skepp. Ingen
ting bär mig eller tvingar mig att bära en idé: inte längtan
och inte löftet. Vad ska jag göra? Vad
ska jag göra utan exil, när en lång natt
stirrar ur vattnet?

Bunden
till ditt namn
av vattnet...
Ingenting för mig från mina drömfjärilar
till verkligheten: inte jorden och inte elden. Vad
ska jag göra utan Samarkands rosor? Vad
ska jag göra på en scen som polerar sångarna
med sina mänstenar? Vi två har blivit lika lätta som våra hus
i vinden från fjärran. Vi två har blivit vänner med de underliga
varelserna mellan molnen... Vi två har lösgjorts
från den jordiska identitetens dragningskraft. Vad ska vi göra... Vad
ska vi göra utan exil, när en lång natt
stirrar ur vattnet?

Bunden
till ditt namn
av vattnet...
Av mig återstår bara du; av dig återstår
bara jag, en främling som smeker en främlings lår. O
främling! Hur ska vi utnyttja det som ännu återstår för oss
av ro... av en middagsslummer mellan två legender?
Ingenting bär oss: inte vägen och inte hemmet.
Var vägen som den var redan från början,
eller fann våra drömmar en häst ur mongolernas
kavalleri på kullarna och ersatte oss med den?
Vad ska vi göra?
Vad
ska vi
göra
utan
exil?

Skådespelaren

”Teatern är den enda platsen där jag känner mig riktigt fri.”

Doreen Munayyer, Jerusalem

Så länge 24-åriga Doreen kan minnas har hon spelat teater. Det började redan i tidiga år hemma i Gamla stan i Jerusalem. Bästa kompisen bodde i ett hus som var uppbyggt kring en öppen gård, dit flera dörrar ledde från huset. Den stensatta gården blev Doreens första scen. Hon samlade lekkamraterna ute på gården. Försvann in i huset genom en av de många dörrarna och dök några sekunder senare upp igen, i en storstilad entré genom en annan öppning och agerade med en sådan inlevelse att hon höll på att skrämma livet ur sina små vänner.

– De kände inte igen mig! skrattar Doreen. Efter en av mina föreställningar minns jag att en kompis sa till mig: ”Hon ser ut som du, Doreen, bär likadana kläder, men det är ändå inte du!” Jag har alltid älskat att få krypa in och ut ur olika personligheter. I teaterns värld kan jag möta och gå i närkamp med alla sorters karaktärer, jag får lov att undersöka hur de känner, gå in under deras hud och visa upp dem inför publiken – i all deras skröplighet och styrka.

Just nu spelar Doreen i föreställningen **Eyes than can see** på Al Hakawati-teatern i Östra Jerusalem. Pjäsen bygger på Doreens och hennes unga skådespelarkollegors egna erfarenheter av att växa upp i det palestinska samhället. Det är en väldigt fysisk och uttrycksfull föreställning, för första gången får den palestinska publiken, bland mycket annat tabubelagt, uppleva att kärleksakten gestaltas på scen. Många har applåderat nytänkandet som ligger bakom den djärva föreställningen, andra tycker den är rätt och slätt skamlig. Doreens föräldrar har ännu inte sett pjäsen. Hon vet redan nu att de kommer att ogilla den.

– Jag har verkligen fått kämpa för att hålla på med teater, säger Doreen. Mina föräldrar är helt styrda av religionen och annat gammalt tänkande. Ända sedan jag sökte mig till en teaterskola för tio år sen, har de försökt stoppa mig. I vårt samhälle finns så många konstiga idéer om vad en kvinna får göra och inte göra. På teatern är jag befriad från alla sådana restriktioner. Jag kan vara mig själv. Vad som skrämmer mina föräldrar mest med teatern, är nog att vi skådespelare är så fria och ohämmade i vårt umgänge med varandra. I deras fantasi kan det ju bara sluta på ett sätt!

Doreen bor fortfarande hemma. På den punkten skiljer hon sig inte från andra ogifta palestinskor. Hemmaboendet fungerar som skydd mot skvaller och förtal. Doreens främsta skäl att stanna kvar under föräldrarnas vingar, är dock ekonomiska. Knappt några palestinska skådespelare har en fast inkomst. Ibland gnisslar det till ordentligt i relationen till föräldrarna. Doreen har noga tänkt igenom sin situation. Hon är beredd att ta konsekvenserna av sin kärlek till teatern.

– Jag har gjort klart för mina föräldrar att valet är deras, säger Doreen. Låter de mig inte leva mitt liv som jag vill, flyttar jag på direkten. I värsta fall förlorar de mig. Det viktigaste för mig är att få fortsätta med teatern. Den är mitt liv.

Text och foto: Mia Gröndahl

Lekfull repetition. Doreen och kollegan Raheeq.

Nyskapande teater i Palestina.
Scenbilder från föreställningen Eyes that can see.

Filmaren

Alia Arasoughly, Ramallah

Vi har stämt träff på café Pronto. Inne stället för kulturfolket i Ramallah har inte många gäster mitt på eftermiddagen. "Inte på kvällen heller", säger ägaren medan han serverar oss två stora glas med latte, "folk vågar inte röra sig ute efter mörkrets inbrott". Damigt eleganta Alia smälter på ett alldeles självklart sätt ihop med det italienska caféets enkla men smakfulla inredning. När jag betraktar den 45-åriga filmaren på andra sidan bordet förstår jag varför en journalist ställde sig upp på en filmfestival i Schweiz och uttryckte sin förvåning över att regissören till det starka krigsdokumentet **This is not living** såg så kvinnlig ut. Alia är ett spännande exempel på att mänskligt mod inte sitter i välpumpade muskler och fötter som travar runt i boots av militäriskt snitt. Filmen spelades in under intifadans första år och klipptes ihop mitt under den israeliska belägringen av Ramallah. Många gånger utsatte sig Alia och hennes filmteam för risker som kunde ha skadat dem allvarligt. Eller i värsta fall, berövat dem livet.

– Nu efteråt förstår jag inte hur vi vågade, säger Alia. I vanliga fall är jag faktiskt inte alls en särskilt modig människa. Men jag kände att hela min existens höll på att krympa ihop under den israeliska återoccupationen till en sorts icke-liv, att jag höll på att dö invärtes. Min vardag styrdes helt av frågor som: När kommer jag att kunna handla mat nästa gång? Kommer den israeliska

vägspärren att släppa fram mig idag? Hur ska jag skydda mig mot nattens missiler?

Alia lever ensam i en lägenhet i Ramallah, ett stenkast från Arafats högkvarter. När de israeliska tanken invaderade staden och inledde attacken mot högkvarteret, tog hon sin madrass och flyttade ut i hallen. Det trånga utrymmet med sin bärande vägg kändes som det enda säkra stället i lägenheten. Alias granne, en äldre kvinna, blev skjuten av en krypskytt när hennes skugga syntes genom de fördragna gardinerna. Ibland tyckte Alia att det lät som om attackhelikoptrarna stod och slog med rodret precis utanför lägenhetens balkong. I två veckor levde hon dygnet runt i sin hall, bortkopplad från vatten, el, och utan någon kontakt med omvärlden. Alia kunde inte se vad som hände utanför huset, bara höra ljuden från kriget.

– Du blir aldrig densamma efter en sådan upplevelse, säger Alia. Ingen människa är rustad att genomleva så mycket skräck och rädsla. Det känns som om veckorna i hallen kommer att hemsöka mig för resten av mitt liv.

När Alia äntligen kunde lämna lägenheten såg hon TV-teamen som stod uppställda utanför Arafats högkvarter, redo att filma

”Till sist når man en punkt när viljan att leva blir starkare än rädslan.”

nästa attack. ”Varför riktar media bara sin uppmärksamhet mot Arafat och andra politiker? tänkte Alia för sig själv och gick bort till några reportrar och frågade om de inte skulle ha lust att filma hur hon och andra vanliga stadsbor försökte upprätthålla sina liv under belägringen. ”Jag bor i huset därborta”, sa hon och pekade på balkongen med alla blommorna. Men ingen av reportrarna nappade på erbjudandet. I över en vecka gick Alia och funderade på hur man skulle lyckas få media att lyfta fram civilbefolkningen i rapporteringen. Till sist kom hon på vem som var rätt person att berätta om det dagliga livet under den hårda ockupationen.

– Plötsligt insåg jag att det var jag själv som borde göra den filmen, ler Alia. Du är ju filmare, sa jag till mig själv, varför i allsin dar sitter du då och väntar på att någon annan ska göra allvar av den här idén?

Dokumentärfilmen **This is not living** berättar om åtta palestinska kvinnor. Alia ville skildra ockupationen från ett kvinnligt perspektiv, eftersom ”är det inte en politiker som får uttala sig i TV eller pressen, slår det nästan aldrig fel att det i alla fall är en person av manligt kön som ges ordet”. Filmens kvinnor delar samma drivkraft som ger Alia hennes styrka: En envis vägran att låta ockupationen förstöra ens liv och arbete. Fem av kvinnorna är nära vänner till Alia, däribland TV-producenten Abir i Nablus. En av filmens starkaste sekvenser är när Abir efter kvällens nyhetssändning inte vet hur hon ska orka gå hem till sina barn. Hon kan inte frigöra sig från bilderna hon nyss redigerat, de är för otäcka.

– Den kvällen hade jag först ringt hem till Abir, berättar Alia. Klockan var över nio, så jag tog för givet att hon redan hade lämnat jobbet. Men hennes dotter sa ”nej, mamma har inte kommit hem”. Jag blev orolig och ringde till TV-stationen, någon hämtade Abir till telefonen och jag nåddes av en bruten röst: ”Jag klarar inte av att gå hem, Alia. Bilderna har fastnat i mina ögon”. Någon hade den dagen filmat en ung kille som blivit skjuten till döds i Nablus. Abir tyckte sig känna igen den unge

mannen, att det var någon hon sett på stan. Hans ansikte hade nästan klyfts i två delar av skottet, ena ögat hade förvandlats till ett svart, gapande hål, och hjärnan hade runnit ut på marken.

– Jag kunde själv inte sova den natten, fortsätter Alia. Jag låg hela tiden och tänkte på hur var och en av oss, ja, hela det palestinska folket, ständigt plågas av vad vi tvingas se, allt vi tvingas uppleva. Vad ska vi göra med allt detta hemska som invaderar våra liv? Det går ju inte att bara spotta ut. På något sätt stannar det kvar i oss, blir en del av vårt varande.

Kvinnorna i filmen tillhör alla åldrar och klasser. Under den 45 minuter långa dokumentären hinner vi möta så skilda liv som den fattiga staderskan som ensam försörjer sin stora flyktingfamilj, den chica boutiqueinnehavaren som varje dag utsätter sig för den förödmjukande kontrollen vid de många vägspärrarna mellan hemmet i Jerusalem och klädaffären i Ramallah, student-skan som varje morgon går upp i ottan och försöker ta sig till sitt universitet på Västbanken och som nästan lika ofta blir tillbakavisad av soldaterna i Israels armé, bondkvinnan som trotsar de judiska bosättarna och med fara för sitt liv klättrar upp på berget för att plocka sina oliver, teatergruppen som fortsätter att repetera fastän deras lokal bombats sönder av Israel, och den rika skolflickan som berättar om en lillebror som inte finns längre eftersom han blev skjuten till döds när han var ute och kastade sten mot israeliska tanks i Betlehem.

– Ingen människa skulle behöva leva sitt liv som dessa kvinnor, säger Alia. För detta är inget liv, precis som filmens titel anger. Men kvinnorna jag porträtterar vägrar ge upp, de tänker inte låta sig knäckas av kriget. Att fortsätta leva ett produktivt liv, att envisas med att gå till jobbet, till skolan, är också en form av yttersta motstånd.

This is not living är den enda palestinska filmen som sedan intifadan inleddes hösten 2000 har spelats in på många olika ställen i Palestina, från Jenin i norr till Betlehem i söder. Alias filmande kollegor har de senaste åren begränsat inspelningsplatsen till en enda, eftersom den israeliska militärens vägspärrar så effektivt förhindrar möjligheten att fritt röra sig från en plats till en

annan. Alia och hennes team smugglade in utrustningen genom vägspärrarna, åkte i olika bilar för att inte väcka soldaternas uppmärksamhet, lyckades ta sig in i belägrade städer och byar, bara för att ibland upptäcka att den livshotande färden varit helt förgäves.

– Ofta kom bara halva teamet igenom vägspärrarna och så fick vi starta om från början igen, säger Alia. Jag skulle aldrig ha gjort inspelningen på samma sätt idag, nu inser jag hur farligt det var. När filmen var klar och vi i teamet träffades, stod vi bara och tittade på varandra, ungefär som om vi just vaknat upp ur en sorts chocktillstånd och sa: "Hur knäppa var vi egentligen?"

This is not living har nått stor framgång. Hitintills har filmen visats på 25 filmfestivaler och hyllats jorden runt. Fast den palestinska publiken, och med publik menas i det här fallet intellektuella och politiskt aktiva människor, ansåg att filmen saknade en politisk analys, att Alia borde ha intervjuat ledande palestinska politiker som skulle ha framträtt framför kameran och förklarat den israelisk-palestinska konflikten.

– Filmen är ett oslagbart redskap för den som vill berätta historier om vad det innebär att vara människa, säger Alia. Som filmare kan man skapa bilder som återger vad som sker både i en människas yttre och inre liv. Problemet med den palestinska filmen är att den sällan går på djupet i vår verklighet, den blir lätt både ytlig och propagandistisk. Jag vet att de flesta filmskapare känner pressen att deras filmer ska göra propaganda för den palestinska saken, men det är inte så jag vill använda mig av filmkonsten.

Nästa projekt ska bli en liten kort experimentfilm. Alia vill gestalta sin upplevelse från hallen när hon bara kunna höra ljuden från kriget, inte se vad som pågick utanför huset. Hur dessa ljud blev till bilder i hennes fantasi. Medan hon förbereder sig för filmen, tar hon vara på möjligheten att återigen göra så självklara saker som att sköta blommorna på balkongen och träffa vänner. Ingen vet när de israeliska tanksen återvänder till Ramallah.

Text och foto: Mia Gröndahl

Bröllopet i Artas

Inga bröllop utan trummor!

Bröllopet är den största palestinska festen. Då väcks flera hundraåriga danser, sånger, matrecept och andra ritualer till liv igen. Naturligt nog har det gamla kulturella arvet bevarats bättre i landsbygdens byar än i städerna. Byn Artas, vackert belägen i en dalgång söder om Betlehem, är känd genom den finlandssvenska socialantropologen Hilma Granqvist som dokumenterade byns seder och bruk i slutet av 1920-talet. Under sina fyra år i Artas hann hon delta i ett oräkneligt antal bröllop och skrev två böcker i ämnet. I maj 2000 gick byns invånare fortfarande man ur huse för att följa brudparet på en flera kilometer procession genom byns vindlande vägar på den branta sluttningen mot dalen som genljöd av sånger som Hilma sjuttiofem år tidigare hade avlyssnat och satt på pränt:

**Be för oss O Muhammad!
Håll borta det onda ögat från brudgummen!
Må Gud förbanna dig, O Satan!
Be för oss O Muhammad!
Håll borta det onda ögat från brudparet!**

Idag talar byborna om det glada och påkostade majbröllopet när Ahmed och Elham gifte sig som det kanske sista riktiga bröllopet som firades i Artas. Två välgödda kor slaktades till tvåhundra bröllopsgäster. Processionen samlade ännu fler människor och varade långt över två timmar.

– Jag blev riktigt trött i benen, säger Musa Sanad, byns pensionerade lärare som numera driver Artas Folklore Center. Men ju längre och högljuddare procession, desto bättre. På så sätt får alla veta att bröllopet ägt rum, förr i tiden var man ju helt beroende av att viktiga händelser spreds från mun till mun. Profeten Muhammad lär också ha sagt: **Inga bröllop utan trummor!** Men nu har sången och musiken tystnat. Det var varit tyst i var by alltsen vi begravde intifadans första offer.

Sedan andra intifadans utbrott hösten 2000 har inga folkligt ystra processioner ägt rum i Artas, ingen dansar och sjunger längre, och nu börjar de äldre i byn att oro sig för att de gamla bröllopsritualerna tvingas ta paus under så lång tid att de kommer att glömmas av den unga generationen.

– Sånger som inte sjungs och danser som inte dansas faller snabbt i glömska, säger Musa Sanad med sorg i rösten.

Artas äldsta generation går fortfarande klädd i palestinsk folkdräkt. Syskonen Fatma och Khalil Sanad är på väg hem från fälten.

– Glädjen är borta och nästan ingen har råd att fira bröllop längre, fortsätter Musa. Min brorson har fyllt 27 år. Han skulle ha gift sig för två år sen. Nu har vi fått skjuta upp bröllopet på obestämd tid, familjen har inte råd att bygga färdigt hans hus.

Männen i byn som fortfarande har arbete tillhör en liten skara. Många fick tidigare sin inkomst genom att jobba på de judiska bosättningarna som håller på att omringa dalen. Idag ger bosättningarna inga arbetstillstånd till palestinier som är yngre än 45 år, vilket innebär att flertalet av byns unga giftassugna män går arbetslösa. De som trots allt ställer till med bröllop, bjuder bara in den närmaste familjen. Man samlas i hemmet och intar en enkel måltid. Ibland får gästerna hålla till godo med läsk och tårta. Och hörs något som liknar en sång, är det en kassett med muslimska böner.

Text och foto: Mia Gröndahl

En dag i sitt liv är brudgummen kung i byn, här bärs Ahmed fram i processionen genom Artas gränder. (ovan) Bröllopsprocessionen gör halt vid fyra platser i byn: moskén, källan, byäldstens hus, torget, och den här gången har man också stannat till vid brudens föräldrahem. Vid varje uppehåll framförs särskilda sånger och danser, olika för män och kvinnor.

Palestina Nu 3-2003 "Palestinsk kultur"

Kvinnorna går längst bak i processionen. Brudgummens syster, längst tv, leder sången som traditionellt ska framföras vid moskén. (t.v. upptill)

Ahmeds mor hälsar sin blivande svärdotter välkommen. I gamla tider fördes den kraftigt beslöjade bruden genom byn på en kamel eller häst. Idag sitter hon bekvämt tillbaka i baksätet på en blomsterklädd bil. Men barnens närvaro är densamma. De anses ge lycka och många barn till brudparet. (t.v. nedtill)

Jerishaá heter den goda bröllopsrätten. Köttet serveras på stora fat med vete, ris och syrlig yoghurtssås. (t.h.)

Nyblivna bruden Elham firar sitt bröllop med byns kvinnor och barn långt in på natten. Männerna håller till i en lokal på andra sidan gatan. (mitten)

Text och foto: Mia Gröndahl

Foto: Anne Sörman

Arkitekten

”Medelhavet är vårt temperament – vårt vatten”

Suad Amiry, Ramallah

En palestinsk by på Västbanken är en brokig samling hus där en välvd moské, ett vackert stenlagt torg och en medeltida kyrka anas i ett gytter av ruffiga betonghus med spretande antenner. Bakom ett nybygge täckt av sönderblästa sopsäckar skymtas en flyktingfamiljs skjul av korrugerad plåt och sedan en cafeteria med illblå stolar av plast. På den förr så svala olivslutningen mot väster, skymtar man israeliska bosättningar, vita och hotfulla och sedan muren, apartheidmuren som byggs för att skilja de två folken åt.

Den palestinska kulturella identiteten har kämpat mot fördrivelse och ockupation i 35 år. Och hotet har varit konkret och mycket våldsamt. Men också behovet av modernitet och utveckling har utgjort ett hot mot kulturlandskapet. Under 1990-talet har den privata byggnationen exploderat, och den palestinska myndigheten som enbart kontrollerar 6 procent av Västbankens och Gazaremsans mark har ingen möjlighet att värja sig mot privata intressen. Vare sig ekonomiskt, politiskt, eller yrkesmässigt.

Suad Amiry är professor i arkitektur vid universitetet i Bir Zeit, Ramallah. Inom kort ger hon ut en bok om palestinska byar, ”Throne Villages in Palestine”, med foton av Mia Gröndahl.

Varför Medelhavsarkitektur?

– Hela vårt kulturarv är en del av Medelhavsområdets kulturella sfär, förklarar Suad Amiry, det gäller byggnadstradition, material, klimat, historia.

– Medelhavstemperamentet är möte! Möte mellan folk och människor kring detta stora hav, möte mellan människor med olika historia.

Hon tycker att viljan till separation är farlig och säger att det idag

är israelerna som gör anspråk på att vara de särskilda. De vill vara den enda, judiska staten.

– De har ett etnocentriskt behov som är mycket problematisk.

Vad är Palestina, frågar hon sig och fortsätter ivrigt:

– Vi har inget behov av att definiera Palestina stramt, som israelerna gör. Palestina är stort, det innehåller minnet och historien av alla som levt här, både segrare och förlorare. Vår historia är både erövrarnas historia och de erövrade.

Suad Amiry har ritad och planlagt ett modernt och prisbelönt bostadsområde i utkanten av Ramallah, Tel as Safa. Där har hon velat visa att det är möjligt att bygga ett modernt bostadsområde som är djupt rotat i palestinsk tradition, hon har velat skapa ett alternativ till höghusbyggande.

– Jag valde formen och uttrycket hos en traditionell by.

Planlösningen och den yttre miljön är snarast medeltida, men komforten är 2000-talets.

Tel as Safa har stått klart en längre tid, men oroligheterna det senaste åren har hindrat arbetarna att slutföra bygget och invånarna att flytta in.

– Livet i Palestina kräver starka nerver, säger Suad inte utan sarkasm. Restriktioner och avspärningar utgör ständiga hinder, i det privata som i yrkeslivet. Ofta råder belägringstillstånd, och spänningen är mycket hög.

– Att planera bostadsområden, är lika svårt som all annan planering, lika svårt som att leva.

Suad Amiry är också grundaren av Riwaq, en fristående palestinsk institution för byggnadsvård.

– Många arkeologiska skatter har gått fullkomligt förlorade

under åren av ockupation. Jerusalem har utsatts för ett hårt tryck och tömts på palestinskt liv och identitet. I Hebron har den gamla vackra stadskärnan ödelagts, både fysiskt och kulturellt. Här finns flera israeliska bosättningar mitt i staden och palestinerna orkar inte leva kvar under bosättarnas terror.

– Vi försöker bevara och skydda palestinsk karaktär och identitet, säger Suad Amiry.

Riwaq har gjort en landsomfattande kartläggning av över 55 000 byggnader över hela Västbanken och Gazaremsan, inklusive Gamla Staden i Jerusalem. Allt i syfte att skydda och bevara den fysiska och arkitektoniska miljön. Svenska Sida, har i flera år gett stöd till detta projekt.

I Jerusalem, Hebron och Jenin har det varit svårt att finna ägarlängderna till husen. Många av de tidiga husägarna har flytt

eller fördrivits och husen har övertagits av andra. En del av husen har blivit uppköpta av israeliska bosättare.

– Den palestinska identiteten är ständigt hotad och ifrågasatt. Till och med våra ord, våra minnen är ifrågasatta, säger Suad Amiry.

I Hebron, finns en systerorganisation till Riwaq, "Hebron Rehabilitation Committee", som arbetar med att bevara och skydda den gamla stadens unika byggnader, palats, valv och gränder. Man har gett stöd till restaurering av ett hundratal hus och uppmuntrar palestinska familjer att flytta in där, trots en mycket aggressiv attityd från både israeliska armén och de judiska bosättarna i staden.

Text: Anne Sörman

Foto: Mia Gröndahl

Kompositören

Said Murad, Jerusalem

Någon har en gång sagt att en konstnärs främsta uppgift är att söka sitt innersta. För Said Murad, en av Palestinas främsta kompositörer, har det alltid varit en självklar målsättning. I snart 25 år har han använt musiken för att berätta något väsentligt om sig själv och sin omvärld.

– Allt jag känner och tror på finns i min musik, säger Said. Jag tror alla människor måste ha något som ger mening åt deras liv. Några målar, andra skriver, mitt redskap är musiken. När jag dör vill jag veta att jag försökte lämna något avtryck på den här jorden, annars kommer det att kännas som om jag bara förspillde min tid.

Budskapet som Said Murad aldrig har tröttnat på att förmedla är att det råder förtryck och orättvisa, inte bara i Palestina, utan i stora delar av världen. I slutet av 1970-talet var han med och startade musikgruppen Sabreen, känd för sitt engagemang i kampen för ett fritt och demokratiskt Palestina. Gruppen skapade sig en plattform i palestinska universitet och flyktingläger genom att framföra den palestinske poeten Mahmoud Darwish omtyckta dikter, klädda i Suids känsloladdade toner. Kompositören vill

gärna framhålla att Sabreen, trots sitt politiska engagemang, aldrig hemföll till förenklade politiska slogans, det övergripande kravet på dikterna som tonsattes var att de skulle lyfta fram ett humanistiskt budskap. Idag bedriver Sabreen en bred verksamhet på musikens område, där ingår den enda inspelningsstudio som existerar i Palestina, musikpedagogiskt arbete i skolorna, och Said Murads aldrig sinande flöde av nya, spännande kompositioner. Förutom att förse den egna gruppen med musik, är Said idag den mest efterfrågade tonsättaren för palestinsk film och teater. Efter snart ett kvarts sekel som kompositör upplever Said att han äntligen har hittat sig själv.

– Lusten att experimentera, att finna nya vägar i musiken, är fortfarande densamma, säger Said. Jag kan inte komponera utan att experimentera. Men jag är inte samma kompositör idag som när jag var ung och färsk. Under tjugotre år hinner man gå igenom många olika faser. Till en början tänkte jag mycket på det palestinska folket, att de skulle förstå och gilla min musik. Sen tröttnade jag på att vara alla till lags och skapade musik bara för mig själv, utan någon som helst tanke på om någon annan tyckte om det eller ej. Nu känner jag att jag har hittat en kreativ balans

mellan dessa båda poler. Vad jag upptäckte längs vägen var, att om jag brinner för min musik, äger tillit till mitt eget uttryck, till mitt musikaliska språk, så kommer det alltid att finnas någon därute som lyssnar.

Sabreens musikstil är inte en utan flera. I brist på något bättre, kallar gruppen sin musik för den nya palestinska musiken. Said berättar hur gruppens medlemmar en gång satt och diskuterade hur man egentligen skulle definiera musiken man spelar. Den ena sortens musik efter den andra räknades upp: Är det jazz? Blues? Reggae? Afrikanskt? Arabiskt? Men det gick inte att välja ut någon särskild stil, alla ingår i Sabreens musik.

– Egentligen är det precis vad jag alltid drömt om, säger Said. En mångkulturell musik ingår hopp. Om jazz till exempel kan fungera ihop med orientaliska toner, är jag säker på att människor också kan leva i harmoni med varandra. Om en massa musikstilar kan hitta ett gemensamt uttryck, borde vi människor också kunna göra det.

”Vi konstnärer kan läsa av
framtiden med våra antenner.”

Händelserna som rapporteras dag för dag i den israelisk-palestinska konflikten omsätts nästan aldrig direkt till noter av Said. I hans skaparverkstad är nutiden något som han förhåller sig till på två sätt. Antingen bearbetar han och lagrar nuets intryck för att kunna förvandla dem till toner längre fram. Eller så har han berättat om vår tid redan för länge sedan.

– Som konstnär har du antenner som du kan läsa av framtiden med, säger Said. Diktaren Mahmoud Darwish är ett bra exempel på en konstnär med väl utvecklade känslspröt. När den första intifadan bröt ut 1987 var det en händelseutveckling som Darwish hade förutspått under många år i sina texter, man kan faktiskt säga att hans dikter lade grunden för det palestinska upproret. Precis så tycker jag att konsten ska fungera, den ska bana vägen, inspirera oss och visa riktningen för vilka steg vi bör ta här i livet.

Den första intifadan har nu efterträtts av ett andra uppror. Där emellan fanns den sjuåriga fredsprocessen, en period som skapade mer konflikt och förvirring än fred. När det blev uppenbart att fredsprocessen inte kunde uppfylla sina löften om frihet, rättvisa och demokrati, gick det palestinska samhället i baklås och den stora frågan för alla blev: Vart är vi på väg? Inför millennieskiftet befann sig Suids konstnärskap för ovanlighetens skull i takt med omvärldens skeende, han var varken före eller efter sin tid, och tillsammans med kollegorna i Sabreen bestämde han sig för att uttrycka sin samtids förvirring i musik. År 2000 kom CD:n **Ala fein?** – Varhän? – och två år senare fortsatte han utveckla samma tema med den nyskapande **Maz´ooj**.

– Vi lever i den stora förvirringens tid, säger Said. Den tog sin början med Osloavtalet och inrättandet av den palestinska myndigheten, alla dessa som kom från utlandet och flyttade in i maktens korridorer. Ingen visste riktigt hur man skulle förhålla sig till allt det nya som skedde, skulle man lägga av med politiken och bara satsa på sig själv, sin familj, pengarna och karriären? Som konstnär kände man sig precis lika förvirrad och orolig som alla andra. Så vi samlade en massa musiker, sångare och skådespelare och gjorde en platta som uttryckte hur störda – maz´ooj – vi var av att leva med en process som till sist bara jagade sin egen svans. Det blev en CD med mycket ”takazim”, improvisation, där musiker och skådespelare fick möjlighet att söka och uttrycka sina känslor med större frihet än vad som är vanligt i en palestinsk musikproduktion.

Idag tror Said att palestinierna inte är ensamma om att fråga sig: Vart är vi på väg? Efter den amerikanska militärens framfart i världen de senaste åren har USA tömt sina starkt omhuldade honnörsord ”frihet och demokrati” på allt verkligt innehåll. Supermaktens agerande har en demoraliserande inverkan på världen, menar Said, som också är rädd för att det kommer att stärka framväxten av diktaturer och andra förtryckande regimer. Det är en dyster tid vi lever i. Det är lätt att bli pessimistisk i tanken på framtiden. Men Said vägrar sluta hoppas. Han är övertygad om att musiken kan komma att spela en stor roll för att hjälpa världen på rätt kurs igen.

– Nu gäller det att få människor att komma samman, att förena det som politiken och religionen splittrat, säger Said. Här kan musiken visa vägen. Ett projekt jag skulle vilja genomföra så snart som möjligt, är att sammanföra sångarna i de tre religionerna – islam, kristendom och judendom – här i Jerusalem. Jag har lyssnat noga på hur varje religion tillber Gud och lovsjunger hans skapelse. Och tro mig, i grund och botten är det samma toner som hörs i kyrkan, moskén och synagogan. Utan att folk är medvetna om det, har vi faktiskt redan ett gemensamt språk. Kanske kan det bli början till något nytt.

Text och foto: Mia Gröndahl

Författaren

”Vi trodde att freden stod för dörren”

Christiane Nasser, Betlehem

Under de två senaste årens reockupation av palestinska områden, har många av de palestinska städerna utsatts för svåra angrepp. Den israeliska militärens bulldozers och stridsvagnar har förstört byggnader och ödelagt unika och oersättliga stadsdelar i Betlehem, Ramallah, Nablus och Hebron.

Christiane Nasser är palestinsk akademiker och har arbetat med restaureringen av staden Betlehem, hon är mycket bitter när hon ser tillbaka på de gångna tre åren.

– Vi trodde alla, säger hon, att freden stod för dörren. Vi arbetade för att göra vår stad vacker igen efter alla år av israelisk ockupation. Vi arbetade mot 35 års vanvård och förfall och vi arbetade trots reserestriktioner, avspärningar och gränskontroller. Vagt anade vi att det pågick någonting omkring oss, att det byggdes bosättningar, vagt anade vi att de byggde vägar mellan bosättningarna men vi ville inte riktigt förstå vad som skedde.

Efter Sharons provocerande besök i Jerusalem i september 2000, inleddes den nya intifadan, och det israeliska våldet och förstörelsen tog nya proportioner. Mycket av det Christiane och hennes kolleger byggde upp, har redan gått i spillo.

Betlehem har haft tre stora våldsutbrott de senaste åren, och värden för mer än 5 miljoner dollar har gått om intet. Stenläggningen på torget framför Födelsekyrkan, marknadsplatsen och Fredscentret som byggdes upp med stöd från bland annat svenska Sida, allt har förstörts av israelisk militär.

– Ändå har inga av givarländerna officiellt protesterat mot det som hänt, säger Christiane Nasser skarpt.

Hon berättar att staden Betlehem haft totalt utgångsförbud i 99 dagar under det senaste året.

– Jag vet inte om ni i Sverige förstår vad det innebär, att inte tillåtas lämna sitt hem utan att en soldat kan rikta sitt vapen mot en. Ingen, inte ens barnen, är tillåtna att vistas utomhus. Att göra inköp, gå till skolan, till läkaren eller till arbetet, allt är förenat med livsfara.

Den tredje gången de israeliska soldaterna kom in i Betlehem, så blev de kvar. Och fredscentret vid torget mitt i staden, har blivit deras tillhåll, deras utpost.

– Det är en djup kränkning, säger Christiane Nasser. Varje dag tvingas vi se våldet och det framväxande apartheidsystemet i ögonen.

Text och foto: Anne Sörman

Det palestinska köket

Christiane Nasser berättar om sin senaste bok, en palestinsk kokbok.

– Jag kommer från en familj där matlagningskonsten varit högt skattad, säger hon. Matlagning i Palestina är något som går i arv från mor till dotter, en muntlig erfarenhet. Vi har aldrig använt kokböcker.

Det är en tillfällighet att hon kom att skriva en kokbok, på engelska, som vänder sig till en ickepalestinsk läsekrets.

Det palestinska köket är Medelhavets kök, det är Medelhavsområdets råvaror som används: grönsaker, oliver, baljväxter, lammkött och fisk. Det som skiljer från till exempel grekisk eller sydfransk mat, är dels vilka örter och kryddor som används, dels själva handlaget.

– I Grekland görs vinbladsdolmarna på ett visst sätt, i Provence på ett annat. I Palestina gör vi dem små, små och nätta.

Det palestinska köket är enkelt, det är inget "finecuisine" som det franska, utan är snarare en kokkonst för att kunna mätta många barn med enkla råvaror. Det är också en matlagning som är mycket tidskrävande.

– Vi hackar, rullar, mortlar, strimlar, allt tar tid och förutsätter att kvinnorna finns i hemmet under dagens många timmar.

Typiskt för det palestinska köket är också de många olika små rörorna av kikärtor, bönor, aubergine. Och så mycket finhackad sallad. Citron, timjan, olivolja är ingredienser i många rätter, liksom vitlök.

Har den palestinska matlagningskonstens påverkats av ockupationen?

– Ja, såtillvida att vissa varor har blivit svårare att få tag på. Ofta har palestinska stadsfamiljer haft en eller par bönder som försett dem med grönsaker, men utgångsförbud och avspärningar har förhindrat och försvarat den här handeln. Stress och fattigdom har också lett till att många familjer äter sämre än förr.

– Men vad gäller snabbmat har vi alltid haft vår egen, säger Christiane och nämner falafel, friterade kikärtsbollar som ett gott exempel.

– Och vår traditionella snabbfrukost bestående av bröd med vit färskost, labne, och olivolja, det är så enkelt men jag kan inte tänka mig någon godare frukost.

Text: Anne Sörman

Foto: Mia Gröndahl

Koreografen

Omar Barghouti, Ramallah

Omar Barghouti har ännu inte hunnit hämta sig. Han vandrar fortfarande omkring i ett lyckorus efter framgången med dansgruppen Al Fanouns senaste föreställning. Med publiksuccén **Haifa, Beirut and beyond** har den snart 25-åriga dansgruppen tagit ytterligare ett kreativt steg på vägen i utvecklandet av den samtida palestinska dansen.

Föreställningen handlar om något så svårt som förlusten av det egna hemlandet.

– Vi ville berätta om 1948-års katastrof på ett nytt sätt, säger Omar. De som fördrev oss – Palestinas invandrade judar – finns för en gångs skull inte med på scen. Allt fokus är på oss själva och alla motstridiga känslor vi går och bär på sen vi rycktes upp med rötterna. Oftast ger vi uttryck för sorgen och vreden. Men jag skulle vilja påstå att den vanligast förekommande känslan hos den äldre generationen, den som är svårast att tala om, är känslan av skuld. Många av våra farföräldrar lever med den gnagande frågan: "Var det fegt att ta till flykten? Kunde vi ha kämpat bättre för vårt land?"

Haifa, Beirut and beyond bygger på historiska fakta och vittnesmål från människor som upplevde krigsåren 1948-49. Föreställningen är ett samarbete mellan Al Fanouns fem koreografer, där var och en bidragit med sina scener. Under researchens gång hittade Omar en berättelse som berörde honom djupt. När de judiska styrkorna attackerade en palestinsk by i norra Israel tvingades invånarna att fly hals över huvud. En av byns kvinnor hann i sista stund springa in i huset och slita upp sin inlindade baby från sängen. Först uppe på lastbilsflaket upptäckte hon sitt fruktansvärda misstag. Istället för sitt nyfödda barn hade hon i paniken fått med sig en kudde. Men då var det för sent att vända om.

– Jag tror det är viktigt att vi palestinier breddar bilden av oss själva, säger Omar. Vi är inga superhjältar, vi är lika svaga – eller starka – som vilka människor som helst, säger Omar. I en av föreställningens starkaste scener visar vi hur denna olyckliga kvinna blir vansinnig och slutligen drivs till självmord av sin ödesdigra handling. Det är oerhört svårt att gestalta galenskap på ett trovärdigt sätt, men i dans kan man ofta uttrycka känslor som inte går att fånga i ord. Många i publiken grät öppet, här och var såg jag vita näsdukar lysa till i bänkraderna under föreställningens gång.

Omar berättar hur folk efter föreställningens slut kom fram och sa: "Ni har fått mig att se på 1948-års katastrof från en helt annan vinkel, glömda minnen har tvingats upp till ytan på nytt." Det var ett gott betyg till föreställningen. Målet som koreograferna

"Tro inte att världen slutar vid Europas gränser, det är där den börjar!"

satte upp för **Haifa, Beirut and beyond** var nämligen att berättelsen skulle hjälpa folk att förlåta sig själva, sluta fred med sin bakgrund och historia.

– Många som faller offer för grymma handlingar och upplevelser behöver hjälp att gå vidare, säger Omar. Annars är det risk att övergreppet stannar kvar i ens inre, blir till ett trauma som fortsätter att komplicera ens liv. Förutsättningen för att kunna sluta fred med andra människor, är ju att man har försonats med sig själv.

Al Fanouns dansgrupp består av ett 40-tal människor i olika åldrar. Ingen är professionell dansare, alla studerar eller har andra jobb bredvid dansen. Omar är egentligen civilingenjör, andra yrken som finns representerade i gruppen är läkare, revisor, layoutare och kontorschef. Den andra intifadan har satt många käppar i Al Fanouns arbete. Så har man till exempel under de sista tre åren bara kunnat framträda två gånger utanför hemstaden Ramallah. En mindre motiverad och sammansvetsad grupp skulle kanske ha gett upp inför alla svårigheterna. Men Omar och hans kollegor är fast beslutna att trotsa den israeliska ockupationsmakten.

– Vi har kryssat fram mellan tanks och soldater de sista åren för att komma till vår repetitionslokal, säger Omar. Alla i gruppen upplever det som en sorts nationell plikt att vi fortsätter dansa, även de dagar när Israel har proklamerat utgångsförbud i staden.

Flera av Al Fanouns medlemmar har drabbats svårt under den här senaste intifadan. En dansare sitter häktad utan rättegång sedan ett år tillbaka på grund av sina politiska åsikter. En annan fick uppleva hur hans barn föddes på vägen vid en av de israeliska vägspärrarna; soldaterna vägrade släppa förbi hans gravida fru så att hon kunde bli förlöst på ett sjukhus. Vårst drabbad blev Lena, koreograf och en av Al Fanouns grundare och stöttepelare. Hennes mamma blev skjuten till döds när hon satt och vilade en stund på sin balkong i Nablus. Just den veckan höll Lena på att lägga de första stegen till en scen i **Haifa, Beirut and beyond** som gestaltade en massaker som ägde rum 1948. Det tog lång tid innan hon orkade fortsätta med koreografin till den scenen. Men hon hade aldrig någon tanke på att hoppa av föreställningen.

– Det går helt enkelt inte att ge upp efter 25 års obruten verksamhet, säger Omar. När Al Fanoun startade 1979 var dansen

och utöväntat av all form av palestinsk kultur en brottslig handling i Israels ögon. Allt som kunde stärka framväxten av en palestinsk identitet försökte ockupationsmakten trycka ner, många dansare och koreografer arresterades enbart för sitt medlemskap i Al Fanoun. Och teatrarna som inbjöd gruppen att framträda på deras scenogolv, blev regelmässigt straffade av den israeliska militären att stänga i tre dagar.

Nästa år planerar Al Fanoun en stor turné med **Haifa, Beirut and beyond**. Gruppen har blivit inbjuden att framträda i Libanon, Egypten och Abu Dhabi, men Omar hoppas kunna ta föreställningen även till Europa. Allt beror på hur välvilligt Israel kommer att förhålla sig till ansökningarna om utresetillstånd för gruppens medlemmar. Omar är beredd på det värsta. Kanske tvingas Al Fanoun hålla sig inom Ramallahs snäva gränser den närmaste framtiden.

– Som dansare vill man naturligtvis möta sin publik, säger Omar. Men ockupationsmakten tvingar oss att komma på nya sätt att nå ut med vår dans. Om till exempel Jeriko beställer en föreställning, men de israeliska myndigheterna inte ger oss tillstånd att resa de tre milen dit, skulle vi kunna skicka en video som visas på storbildsskärm. Med den nya tekniken, video, data och internet, kan vi faktiskt nå hur långt som helst – utan att röra oss ur fläcken.

Dansen har alltid spelat en stor roll i det palestinska samhället. Vid sidan av sången och musiken tillhör dansen, och då särskilt **dabke**, den palestinska folkdansen, det äldsta kulturella uttrycket. Det palestinska folket har i alla tider dansat vid bröllop, i samband med skörd och vid andra glada tillfällen. Men musiken tystnar när olyckan och sorgen drabbar, då råder också ett folkligt förbud mot all form av dans. Ett tabu som Al Fanoun ständigt brutit mot, inte minst i **Haifa, Beirut and beyond**.

– Om vi inte hade varit så populära som grupp hade vi aldrig kunnat fortsätta, säger Omar. Våra kritiker dundrar: "Hur kan ni dansa medan folk dör!" Med föreställningen **Haifa, Beirut and beyond** utmanade vi vår publik att acceptera ännu ett nytt grepp från vår sida. Tidigare har vi varit försiktiga med att gestalta död,

förlust, sorg och galenskap i dansens rörelser, men nu tog vi steget fullt ut. Och vi spelar för utsålda hus!

Det palestinska folket har slutit Al Fanoun – vilket betyder "danskonsten" – till sitt hjärta. Mötet med den utländska publiken, och då särskilt den västerländska kultureliten, har däremot ofta slutat med en känsla av frustration och besvikelse.

– Jag har många gånger upplevt att folk som stödjer oss politiskt, inte uttrycker minsta uppskattning för vår kultur, säger Omar. Det kan ju bero på att man helt enkelt inte är intresserad av dansen som konstform, men jag har ofta känt, särskilt när vi varit på turné i Europa, att det lever kvar en högdragen kolonialism i synen på tredje världens kultur, att våra uttrycksformer skulle vara mindre värdefulla och därför inte riktigt behöver tas på allvar.

Varje gång Omar Barghouti ombes att beskriva Al Fanouns danskonst blir han lika tveksam. Han är rädd för att gruppen ska hamna i en särskild kategori. Det är lättare att säga vad Al Fanoun **inte** är. Gruppens dansstil, säger Omar, är inte renodlat klassisk, modernt avantgardistisk, orientalisk (det Väst brukar kallar magdans), eller följer i den traditionella folkdansens spår. En föreställning kan innehålla steg från alla de nämnda kategorierna.

– Jag låter mig hela tiden inspireras från många olika källor, säger Omar. Tvingas jag att sätta en stämpel på vårt arbete, kan jag inte beskriva Al Fanouns danskonst som något annat än ett försök att skapa en **samtida palestinsk dans**. Jag och mina kollegor är hela tiden nyfikna på vilka nya danstekniker som utvecklas i världen, så ofta vi kan bjuder vi in andra dansare och koreografer att komma till Palestina för ett gemensamt utbyte, men samtidigt är det oerhört viktigt för oss att behålla vår palestinska identitet. Att den finns med i våra produktioner är A och O för den fortsatta utvecklingen av den palestinska dansen.

Text och foto: Mia Gröndahl

Poeten

”Min dröm är att bli läst av många.”

Hala al Shuruf,
Ramallah

Hon ser så spröd ut, så skör, som att hon skulle gå sönder av det svenska temperamentet och den nordiska vinden. Hon är 25 år och poet från Ramallah i Palestina. Det är första gången hon reser själv, första gången hon är utanför arabvärlden och allt är nytt och spännande och vackert.

Hala bor sedan sju år tillbaka med sin familj i Ramallah i Palestina. Innan dess har de, som många andra palestinska familjer, levt i exil i Syrien, i Libyen och i Kuwait.

När Hala kom till Malmö för att delta på poesifestivalen mötte hon en barndomsvän från Damaskus. Nu lever Hala i det återöckerade Palestina och Salam i Sverige, de har samma historia men så olika vardagsliv. I det sommarfrodda Sverige tycks Ramallah vara en avlägsen värld...

De senaste två åren av intifada och israeliskt våld har också innehållit sådant Hala inte tidigare mött; våld och övergrepp, dagliga

arresteringar, reserestriktioner, avspärningar och dödsskjutningar.

– Vi har haft tur, säger Hala, vi har inte förlorat någon ur vår familj. Men dagligen möter vi förnedringen, det är en del av vårt liv.

– Och någonstans inom mig, fortsätter hon, är jag också glad över att ha få vara med om detta. Att dela det som är en så djup erfarenhet hos mitt folk; lidandet, umbärandena.

– Tidigare, säger Hala, har det bara varit berättelser, de gamlas minnen.

Och jag kan se Hala hasta fram på gatorna i det skövlade Ramallah, där de israeliska tanksen rullar fram med blinkljus mellan rykande bildäck. Oro och otrygghet, fruktan i människors rörelser...

– Vi väntade inte det här, säger Hala lågmält. Vi väntade inte alls det här, när vi återvände till Palestina.

– Vi trodde att vi skulle få någon form av frihet. ➤

För Hala har Palestina alltid varit en dröm. Det var i poesin hon först mötte sitt hemland. Palestina var en hägring, en berättelse för henne. Mahmoud Darwish, den mycket älskade palestinske poeten, skrev om denna innersta erfarenhet, erfarenheten av att ha förlorat sitt land och sin identitet.

– Mahmoud Darwish, säger Hala, han är den främste. Han skriver så att jag känner! Han skriver så djupt och äkta om smärtan. Och han kan skildra olika politiska situationer så att jag förstår, så att det känns.

Hala växte alltså upp i exil och kom ”hem” till Ramallah för sju år sedan, efter att den palestinska myndigheten etablerats i staden.

Under de gångna åren har många förhoppningar om fred och rättvisa sopats bort. Och Hala, som levat ganska skyddad, har djupt skakats av vad hon har sett och erfarit. Kanske har detta också fått henne att börja skriva.

– Redan som tonåring började jag skriva. Men det var svagt, det var barnsligt. Det var mina personliga tankar och funderingar.

Efter intifadan, som inleddes 2000, blev det något annat i Halas dikter, det kom ett annat mörker, ett allvar.

– Det som hände fördjupade mina känslor och folk som läste uppmuntrade mig att skriva mer! Och jag skrev och utvecklade dikterna steg för steg.

Språket är viktigt för Hala, språket måste ha ett djup, en innebörd för dikten. Hon säger blygsamt att hon befinner sig i början av sitt författarskap och att hon ännu mer än att skriva, älskar att läsa!

I april förra året fängslades 1000 unga män från Ramallah, och Halas bror var en av dem. Hala berättar om den kväll då sex beväpnade soldater stod utanför dörren, hur de grep hennes bror och satte bindel för hans ögon, och bakband hans händer. Hur de förde bort honom utan att ge familjen besked om vart. Hon hade ropat och frågat, hon bönföll soldaterna att berätta vart de tog honom.

”Vi tar honom till döden”, svarade en av dem.

Ingen i familjen vare sig åt eller drack, de bara väntade, gruvade sig, väntade. Efter en vecka kom en representant från Röda Korset och sa att brodern levde.

Men ändå säger Hala att hon och hennes familj har skonats, att de inte förlorat någon, att ingen har skadats.

I flera år har Hala studerat på universitetet i Bir Zeit och hon ska nu börja arbeta som lärare för blinda barn. Hon är glad att kunna bidra ekonomiskt till familjens försörjning, och hoppas att hennes yngre bror också ska få möjlighet att läsa på universitet. Hon säger att familjen är hennes trygghet, hennes stöd, hennes fasta punkt i livet.

Hala möter många unga människor i sitt vardagsliv, i hemmets krets och på universitetet.

– Stämningen är mycket deprimerad, säger hon.

– Det finns ingen framtidstro, det är ont om jobb. Det är svårt att resa till andra länder, till och med att åka till grannlandet Jordanien är nästan omöjligt.

För att uttrycka känslor kring det som sker i Palestina idag, är samtalet det främsta medlet. Alla talar med varandra, i familjen, med vänner, på kaféer. Kanske också med sig själva. Internet är också en viktig mötesplats för palestinska ungdomar.

– Men de allra flesta, suckar Hala, gör inte mycket annat än sitter och deppar och röker.

De flesta unga är inte politiskt aktiva i vår mening, men politiken genomsyrar allt i det palestinska samhället.

– Vi äter och sover politik, säger Hala sarkastiskt.

Som ung kvinna, finner hon ett särskilt ansvar, att beskriva det palestinska samhällets slutenhet som särskilt drabbar kvinnorna.

– De palestinska kvinnorna lider av våldet och ockupationen, dessutom är de mödrar, systrar, de sörjer sina förlorade män, sina barn....

För unga flickor är familjen ofta både skydd och fängelse, och dagar då israeliska armén utfärdar utgångsförbud, kan avlösas av veckor och månader under en kontrollerande familjefader eller äldre bror.

– Jag är glad att ha en generös och öppen familj, som inte hetsar mig att jag ska gifta mig, fastän jag redan är 25, säger Hala al Shuruf.

Hennes framtidsdröm är att få en egen lägenhet, och att få möta kärleken, säger hon med nästan viskande röst.

– Och så förstås, fortsätter hon förläget och anspråklöst, men ändå beslutsamt; att kunna skriva en sådan poesi att jag blir läst av många!

Text och foto: Anne Sörman

Dikter av Hala al Shuruf

översatta från arabiska av Tetz Rooke.

Hon och han

Hon

Möter den vackra morgonen med en kopp kaffe
Går skakad igenom nattens dröm:
Som om han var här, bredvid mig!
Ordnar sina dagar i en garderob
Väljer en ny dag åt sig
Långt från tiden och beteckningarna
Livet är långt nog för en dag bortom alla ord

Han

Letar i sin garderob efter ett namn
Som kanske passar för allt han kommer att vara med om
Eller inte vara med om
Ett kort och koncist för all skönhet
All längtan
All diskussion
All jämmer
Men finner bara minnen
Och olyckliga namn, som sörjer hans svikna förhoppningar

Hon

Återvänder till sig själv i kvällningen
Med en jasminkvist, en aning trött
Lyser upp kvällen med en broderad dräkt
Övrraskar sin ensamhet med rastlöshet
Och låter hela sängen fyllas av kärlek
Så att hon kan vila intill den på randen
Mellan önskedrömmarna och sömnlösheten

Han

Vill att kvällen ska bli morgon
Fort
Släcker alla ljus
För att skåda skymningen vid horisonten
Rusar iväg till den tomma sängen
Lockad av en dröm
Vars detaljer han väver ihop av basilika
Han omfamnar kudden
Men sviks av ångesten från förr

En dam som inte är som jag

En dam som inte är som jag

Vaknar upp ur sin sköna dröm
Öppnar ett fönster för den vänliga morgonen
Och lockar fåglarna att landa på en sjal av sidenbrokad
Har tid att piffa upp sig framför spegeln
Men blir en smula orolig över åldersrynkan som löper över kinden
Och priset på guld som inte är stabilt
Medan jag är här
På en stormig jord i handlingens mitt
Och väntar på hans begravningståg, och på tröttheten

En dam som inte är som jag

Kastar av sig det förflutna på sängkanten
Reser med främsta flygen till nyårsfesterna
Minnena är lätta som ett sommarskärp i ett vinddrag
Obekymrad för allt
Utom dagens horoskop
Och vad som duger i present åt gamla vänner
Hon älskar blommor och köper nya två gånger om dagen
Staketets färg är det svåraste hon vet
Och en inställd fest är den värsta huvudvärk som finns

Medan jag är här

På ängslans golv mellan hörnen
Jag somnar ibland, vaknar ibland
Och sveper mitt minne runt axlarna som en filt
Kanske natten känner igen det, tröttnar
Och ger sig av bakom vandrande moln.

Beställ gratis, mot portokostnad.

POSTTIDNING B

Palestinagrupperna i Sverige

Tegelviksgatan 40

116 41 Stockholm

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med den nya adressen på baksidan (ej adressidan)

Fakta om olivträdet

Botaniskt namn: *Olea europaea* (*Olea* kommer från arameniska eul, som betyder olja, eller grekiskans elaion, som också betyder olja.)

I hela Främre Orienten är olivträdet heligt, en symbol för styrka och välstånd.

Olivträdet kan bli upp till 20 meter högt och tål hetta och torka men är känsligt för frost. Olivträdet växer långsamt och kan bli mycket gammalt, det berättas om träd som är flera tusen år gamla.

I Getsemane trädgård i Jerusalem, sägs flera träd vara så gamla, att Jesus må ha vilat under dem.

Träden är ibland flerstammiga, och grenarna lätt ludna. Bladen är mörkgröna eller grågröna och silvergrå undersida.

Olivträdet blommar med små vita doftande blommor i juni. Stenfrukten, oliven, är oval eller rund och innehåller en rynkig kärna. Oliverna skördas i oktober-november.

Olivträdet odlas för frukterna, oliverna, och för oljan som utvinns av dem.

Olja användes historisk tid som smörjelseolja, som eldningsolja och som bärande ingrediens i salvor, mediciner, parfym. Och som matolja.

Text: Anne Sörman Foto: Mia Gröndahl